

2005. január 28.

A Bauhaus kialakulása Magyarországon

Készítette: **Andacs Noémi** ELTE TÁTK szociológia I. 2004/2005 1. fv.

Humánökológia:Urbanisztikai problémák

A Bauhaus a huszadik század egyik kiemelkedő modern építészeti és művészeti irányzata, mely nem csak Európában de az Új Világban is kifejtette hatását. Ahhoz hogy megértsük magyarországi működését röviden át kell tekintenünk a Bauhaus németországi kialakulásának a történetét. Itt elsősorban nem építészeti vagy művészeti szempontból szeretném megközelíteni a témát, hanem inkább a társadalmi és gazdasági összefüggésekkel és körülményekkel foglalkoznék. Úgy gondolom, hogy izgalmas kérdés, hogy miért alakulhatott ki a Bauhaus Németországban, ugyanakkor milyen társadalmi és gazdasági feltételei voltak ezen irányzat befogadásának hazánkban. Miért váltott ki olyan erős elutasítást és miért nem terjedhetett el szélesebb körben?

A Bauhaus előzményeit a 19. században egyre fokozódó iparosítás pusztító következményei jelentik. A gépesítés révén a kézműves réteg szerepe a társadalomban fokozatosan megváltozott, és az egyre duzzadó proletáriátus sorait gyarapította. Ez a folyamat először természetesen az ipari forradalom hazájában, Angliában indult meg. Voltak, akik kritikus szemmel figyelték a jelenséget, és a gépi munka helyett a kézművesség megerősödésében látták a társadalmi változások lehetőségét. Ruskin angol író és William Morris szembehelyezkedtek az akkor uralkodó historizáló-eklektikus ízléssel valamint az ipari tömegtermeléssel és a kézműves hagyományokhoz való visszatérést hirdették. Műhelyt alapítottak és szorgalmazták, hogy a mindennapi használati tárgyakat művészek tervezzék. Az általuk elindított Arts and Crafts stílus már létező irányzatok egyesítésére, a gótika és az egzotikus keleti motívumok ötvözésére épült.

William Morris példájára a 19. század közepétől számos kézműves műhely alakult és megkezdődött a művészképzés megreformálása. A legfontosabb alapelv az volt, hogy a másolás helyett minden művésznek egyedi terméket kell terveznie. A mozgalom nagyon jól szolgálta az akkori gazdasági érdekeket, ugyanis Anglia célja volt megőrizni a kézművesség terén betöltött vezető szerepét a világpiacon. Az ilyen műhelyekben készült tárgyak nem voltak túl népszerűek és csak a társadalom egy szűk rétegéhez jutottak el; viszont hozzájárultak ahhoz, hogy a későbbiekben kibontakozó kulturális mozgalmak célul tűzték ki, hogy a népnek és a népiért teremtsenek kultúrát. Ez később a Bauhausban is megjelenik.

A mozgalom nem korlátozódott az ország határain belülre. A kontinensen is felismerték a kézművesség szerepét a gazdasági és társadalmi élet fellendítésében. A század végén Bécsben és Berlinben iparművészeti múzeumot, és ehhez kapcsolódó iskolát valamint műhelyeket alapítottak. Németországban megalakult a Deutsche Werkstätten, amely az angliai Arts and Crafts mozgalomtól jelentősen eltérő nézeteket vallott. Míg Angliában kizárólag kézműves munkával történő termelést hirdették, Németországban előszeretettel alkalmaztak gépi munkát. Ez a folyamat tovább fokozódott a századfordulón felerősödő nagyhatalmi versengéssel, melynek során Németország vette át a vezető szerepet az iparosítás területén. A világpiaci pozíció erősítésére hozták létre a Deutsche Werkbundot 1907-ben, amely a kor legfontosabb művészeti és gazdasági szervezete volt. A Werkbund célja volt olyan minőségi termékek előállításával, amellyel biztosítják az ország világpiaci szerepét; ezt a művészet, az ipar és a kézművesség összehangolásával kívánták elérni. Walter Gropius 1912-ben lett a Werkbund

tagja. Az első világháború előtti időszak a társadalmi reformmozgalmak kora volt. A háború kitörését örömmel fogadták a művészeti körökben is. Egyfajta szellemi megújulást, Németország nagyhatalmi igényeinek elismerését várták tőle.

Gropius már a háború folyamán számos kezdeményezést tett egy modern művészeti iskola megalapítására, de csak 1909-ben kapta meg a kinevezést a weimari Képzőművészeti Főiskola és Iparművészeti Iskola élére. Gropius úgy fogalmazta meg a feladatot, hogy „művészek és kézművesek közösen kell építeni a jövőt... és létre kell hozni a jövő új épületét ami egy alakban egyesít mindent: építészetet, szobrászatot és festészetet.”¹ Az iskola érdekessége volt többek között, hogy a hagyományos oktatástól eltérően nem professzorok hanem mesterek tanítottak, mint Lyounel Feininger festő, vagy Gerhard Marcks szobrász, Paul Klee vagy Vaszilij Kandinszkij festők. Gropius hangoztatta, hogy a művész és építész legyen egyben kézműves is. Tehát a hallgatóknak az elméleti tudás mellett tapasztalatot kellett szerezniük az anyaggal való munkálkodásról is.

A Bauhaus 1925-ben áttette a székhelyét Dessaubá. A város polgármestere kiállt az iskola mellett. Lépését az is indokolta, hogy a település ipari központ volt és lakásínség uralkodott, ugyanakkor a városnak nem volt városfejlesztési terve. A Bauhaus letelepítése után hamarosan megbízták Gropiust egy mintalakótelep megépítésével. Emellett megépült az iskola épülete és a tanárok házai is, valamint még további rendeléseket is kaptak a várostól. A legfontosabb alkotás az iskola épülete volt, amelyen megvalósult az egyes épületrészek funkció szerinti elkülönülése. Az építkezések során nem csak a lakóházak és középületek tervei, de a háztartási tárgyak is az iskola műhelyében készültek és lehetőség nyílt rá, hogy szélesebb közönség is megismerje és használatban lássa őket. Ezekkel az épületekkel sikerült bebizonyítani, hogy a lakásépítés racionalizálható és iparosítható. Gropius gazdaságilag sikeresen termelő üzemmé kívánta alakítani a Bauhaust. Az iskola átszervezésével az építészet került előtérbe és minden mást (fa- és fémfeldolgozás, textildolgozás valamint a festés) ennek rendelték alá. A műhelyben folyó munkához hozzátartozott az ipari termelés technikai, gépi módszereinek elsajátítása. Olyan szakembereket akartak képezni, akik a gyári tömegtermeléshez igényesen tervezett mintadarabokat készítenek. (M. Droste 2003)

Németországban az első világháború után a megváltozott politikai határok miatt hatalmas tömegeknek kellett új lakóhelyről gondoskodni, valamint az iparosodás felgyorsulásával megnőtt a városba áramlók száma. A már a háború előtt is aggasztó lakáshelyzet az infláció következtében tovább romlott. A Weimari Köztársaság idején a beruházások több mint 75 százalékát fordították lakásépítésre. A nagyléptékű építéshez gyors és olcsón kivitelezhető megoldásra volt szükség. Tehát nem reprezentatív épületekre, hanem olyanokra, amelyek alkalmasak a mindennapi igények kielégítésére. A Bauhaus tökéletesen megfelelt ennek az elvárásnak mivel funkcionális építészetét nem a fényűzés, hanem az ésszerűbb életmód szolgálatába állította. (Pamer N. 2001) Bár az iskola tevékenysége az 1932-es bezárás miatt csak 14 évre korlátozódott, a huszadik század első felének legnagyobb hatású építészeti, iparművészeti és művészeti iskolája volt. A huszas években számos konstruktivista irányzat indult, de egyik sem teremtett a Gropiuséhoz hasonló hosszabb életű iskolát. Esméi számos országban még a tengeren túl is hódítottak, elsősorban a tanítványok és tanárok emigrációban való széttelepedése valamint a külföldi diákok és munkatársak révén.

A századforduló után Magyarországon is megindult egyfajta modernizálódás a művészetben. Az 1910-es években a szecesszió geometrizáló, visszafogott iránya váltotta fel a korábban kedvelt florealis, illetve népies motívumokat alkalmazó stílust. Az iparművészetben és

---

¹ Magdalena Droste: Bauhaus – Taschen 2003, Köln

az építészetben a pusztá dekorativitás helyett egyre erősebb lett a célszerűség, az anyagszerűség igénye. Ehhez az időszakhoz köthetőek az első premodernnek nevezett épületek: Medgyaszay István gödöllői családi háza, Haász Gyula és Málnai Béla franciaudvaros budapesti bérházai, Lajta Béla épületei. Annak ellenére, hogy e házak nagyon különbözőek, mind-egyikre jellemző a redukált, geometrikus alapformákból való építkezés és a nagyon kevés ornamentika. Ezek a jegyek már a modern építészet felé mutatnak. Ehhez képest az I. világháború utáni időszak visszatérés volt a 19. századhoz, ugyanis a konzervatív tendenciák az építészetben is felerősödtek. A művészeti és az építészeti szakirodalom a hosszú 19. századról beszél a konzervatív irányzat huszas években való továbbélése miatt. A békeszerződések utáni politikai és társadalmi sokk a régihez való ragaszkodás, a nosztalgizálás és az új, modern irányzatok határozott elutasítását eredményezte. A középületek legnagyobb része neobarokk, neoromán és eklektikus stílusban épült. A historicizmus újbóli megerősödésének másik oka, hogy a nagy állami építkezésekre szóló megrendelések többnyire még a háború előtti időből származtak. A régi iskola hazai mesterei ekkor jártak pályájuk csúcán, és a modernség kérdését, a korszerű igények kielégítését néhány technikai újdonság kialakításával megoldottnak vélték. A historizáló stílusokkal szemben, illetve azokat átértelmezve az art deco egy modernebb felfogás alternatíváját jelentette. Az art deco a premodern irányzattal egy időben alakult ki. Az 1920-as években divatosá váló stílust geometrikus formák, bizzar díszítőelemek, erős szín- és felületi kontrasztok jellemzik. A kor egyik haladó gondolkodású építész, művészetfilozófusa Ligeti Pál viszont világosan látta, hogy a modern építészet egészen másban rejlik. Az Új Pantheon című 1931-ben megjelent művében így ír: „...az új építészet a kapitalizmus viszonyaira támaszkodik alkotásaiban a gép által racionalizált jövőt tükrözi... csak gazdaságilag jól szervezett racionalizált társadalom tud megfelelni céljainak...”² (Mezei O. 1981; Ferkai A. 1991, 2001; Pamer N. 2001) A modern építészet hazai kezdetét tulajdonképpen a huszas évek végére a harmincas évek teszik. Néhány akkoriban radikálisnak számító lap hasábjain gyakran feltűnt modern építészeiről szóló írások révén lassan ide is begyűrűzött az európai modern szemlélet. Kassák Lajosnak a Dokumentum című folyóiratában Molnár Farkas írásai jelentek meg, aki 1921-től 1925-ig Gropius munkatársa volt Weimarban. A Munka című lapban Fischer József (szintén bauhausos) tudósított az új építészeiről. 1928-ban elindult a Tér és forma című építészeti folyóirat a nemzetközi modern építészet propagálására. A folyóirat szerkesztője Birbauer Virgil volt, aki 15 éven át a modern építészet szószólójaként tevékenykedett. A huszas években Európában megindultak olyan folyamatok, amelyekre a világ odafigyelt, viszont Magyarországon nagyon kevés visszhangja volt. Le Corbusier 1926-ban „Az új építészet öt pontjában” megfogalmazta a modern építészet alapelveit. 1925-től megjelent a Bauhausbücher sorozat Gropius és Moholy-Nagy László szerkesztésében, amelyek a Bauhausban zajló eseményekről tájékoztattak. Egy évvel később megnyílt a Bauhaus dessau-i iskolája, majd a rákövetkező évben elkészült a Deutscher Werkbund Kiállítás mintalakótelepe Stuttgart mellett. Ezek az események és publikációk igen kevés visszhangra leltek az akkori magyar szakirodalomban. Az akadályozó körülmények valószínűleg abban rejlettek, hogy még ha az akkoriban tevékenykedő neves építészek be is látták a modern építészet lényegét, nem tudták leküzdeni a baloldali megnyílvánulástól való aggodalmat, amely az 1919-es forradalom és a trianoni békeszerződés utáni Magyarország polgári közhangulatát jellemezte. A Bauhaus a polgári szellemű nemzeti Magyarországról nézve baloldali volt, még ha Gropius igyekezett is kizárni a politikát az intézmény falai közül. 1928-ban Hannes Mayer került az iskola élére, aki viszont nyíltan hangoztatta marxista nézeteit és időközben a reichstagi választásokon is előretörték a szocialisták és a kommunisták, ezért hazánkban nyíltan elhatárolódtak a Németországból érkező új irányzatoktól. (Pamer N. 2001)

---

² Pamer Nóra: Magyar építészet a két világháború között – 2001 Terc

Az 1928-as év egész Európában fordulatot jelentett az építészet történetében, ugyanis Le Corbusier vezetésével ekkor alakult meg a CIAM (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne). A szervezet az építészek nemzetközi összefogását és az akadémiáktól való elhatárolódását hirdette; a társadalmi szempontok figyelembevételével kívánta megreformálni az egyes országok építészetét. A CIAM létrejötte azt is bizonyította, hogy nem csak Magyarország tétovázott a haladó irányzatok elfogadásával, hanem hasonló volt a helyzet Európa más országaiban is. A második CIAM kongresszuson 1929-ben már több magyar résztvevő is volt, köztük Molnár Farkas és Ligeti Pál is. A kongresszus témája a kislakásépítés volt, amely a háború utáni lakáshiányban komoly szociálpolitikai kérdésnek számított. A kongresszus után a magyar résztvevők itthon megalapították a CIAM végrehajtó szerveként működő CIRPAC-ot (Új Építészek Nemzetközi Szövetsége) és elkezdték az új építészet eszméinek propagálását. Memorandummal fordultak Klebelsberg Kunó kultuszminiszterhez és arra kérték, hogy segítse a modern építészet eredményeinek hazai elismerését és népszerűsítését. Bár a miniszter válaszában kiállt a modern irányzat mellett, a szélesebb körű nyitásra még várni kellett. Molnár Farkas körül kialakult a modern építészet híveinek egy csoportja, akik az új építészet törekvéseit, a kislakásépítésre, városrendezésre vonatkozó elképzeléseiket közösen fellépve, kiállításokon mutatták be. (Pamer N. 2001)

Az új építészet a lakásépítésben indult útjára, ugyanis ez nálunk is égető feladat volt. A németországi helyzettel ellentétben, ahol állami és városi szubvenciókkal zajlott a modern lakásépítési hullám, hazánkban a kezdeményezés a magánszféra részéről indult meg mivel nem volt központilag kidolgozott lakásprogram és anyagi támogatás. A csoport tagjai ebben az időben kapták első magánmegrendeléseiket. Az első legjelentősebb alkotás a Delej-villa volt, amely Ligeti Pál és Molnár Farkas tervei alapján készült. A Magyar Iparművészet című folyóirat 1930. évi számában a következőképpen kommentálták az eseményt: „a modern technikával való építészet Magyarországon drága mivel szporadikus esetekről van szó... ..kompromisszum kell.” A kommentár jól jelzi az akkori helyzetet, ugyanis az építkezés során számos technikai probléma merült fel. A tartóoszlopok vasbeton helyett téglából készültek, a tolóablak helyett hagyományos nyitható favázás ablak került az épületre, és a lapostető sem vasbetonból készült, továbbá az erkélyek a vázszerkezet hiánya miatt nem épülhettek szórta, hanem csak egymás fölé. Valójában csak az alaprajz és a forma volt korszerű, valamint a belső színes falak és a berendezés (pl. csóvázás székek). Ez jól mutatja, hogy számos technikai akadály gördült az építkezés elé a hazai ipar fejletlensége miatt. Ráadásul ebben az időben a modern építészet külföldön már elterjedt, így hatása a CIAM-tól független magyar építészeket is elérte, egyre több tervező fordult az új megoldások felé (Ferkai A. 1991, Pamer N. 2001).

A két világháború között nagy igény mutatkozott a középosztálybeli értelmiség, a kisiparosok és tisztviselők részéről a kertes családi házak iránt. Ennek nyomán 1931-ben a Magyar Mérnök és Építészegylet városrendezési értekezletén rámutattak arra, hogy a korszerű családi házakat érdemes a kisebb lakótelepeken belül előre meghatározott koncepció szerint tervezni. A kisebb telkeken épült házak mind az építető, mind pedig a város számára olcsóbbnak bizonyultak. Ezek után egy mintalakótelep létrehozását szorgalmazták, úgynevezett minimál családi házakkal. Ennek helyszínéül a mai Napraforgó utcát jelölték ki. A kísérleti jellegre való tekintettel elérték az előírt övezeti telekméret csökkentését, ugyanis a drága telekár miatt különben nem lett volna kifizetődő. A területen felépült 22 egyemeletes családi ház mindegyikét más-más építész tervezte. A cél az volt, hogy megismertessék a nagyközön-séggel a modern kor építészeti törekvéseit. Azt, hogy 1929-30-ban mi minden élt együtt modern címen a hazai építészetben, ez a lakótelep jól illusztrálja, hiszen itt együtt épültek fel a neobarokk és az art deco korábbi képviselőinek (Wälder Gyula, Kozma Lajos) és a modern építészet élharcosainak (Molnár Farkas, Fischer József) épületei. Mégis sikerült bemutatni a

közönségnek egy olyan új módszert, amely képes volt egy szélesebb társadalmi réteg igényeit gazdaságos módon kielégíteni. A két háború között számos minimál családi ház épült, amelyek az egyszerű alapképlet ellenére is igen nagy sokféleséget mutattak. (Ferkai A. 1991, Pamer N. 2001)

A modern építészet csak a 30-as évektől vált jellemzővé. A 1930-as évek legelején Árkay Aladár és Bertalan tervei szerint felépült Budapest első modern templomépülete, a Városmajori templom (1932-33). Rimanóczy Gyulának a Pasaréti ferences templomhoz 1931-ben készített első tervvázlatai még sok art deco elemet tartalmaztak, de az 1933-ban készült végleges terv már modern stílusú lett. Az új stílus meghonosodása egybeesett egyes városrendezési kérdések és a lakáshiány problémájának megoldásával. A gazdasági válság fellendülést hozott a bérházépítésben, ugyanis a hazai és külföldi valuta romlásával ez volt az egyetlen biztos tőkeátmentési lehetőség. Az építési láz 1932-ben tetőzött. Elsősorban a zöldövezetben épültek többlakásos villák, valamint a családi házak épültek a külterületek olcsó közművesített telkein. Az államnak komoly gondot okozott a külterületek közművesítésének és közlekedésének megoldása. 1934-ben építési szabályzatot és adókedvezményt hoztak a belvárosi bérházépítéssel kapcsolatban. A telkeket már nem lehetett minden oldalról körbeépíteni, hanem csak a telektömb négy oldalát, így érvényesülnie kellett a világos udvari oldálnak. A 19. századi budapesti bérházépítkezés idejében általánossá vált körfolyosós bérház helyett így a keretes, csatlakozóudvaros, illetve sávos beépítésnek köszönhetően a lakások naposabbak lehettek, mindegyiket a zárt lépcsőházból lehetett megközelíteni. A modern lakások legfontosabb alaprajzi változása abból adódott, hogy az épületszerkezetek fejlődése szabadabban variálható terek tervezését tette lehetővé. A régi hagyományos lakásokkal szemben ezekben csökkent az átlagos lakásméret és a belmagasság. A korábbi gyakorlatnak megfelelően a mosás és szárítás a padláson kialakított mosó- és szárítóhelyiségekben zajlott, így a fürdőszobában és a konyhában ennek nem is terveztek helyet. A korszakban új lakástípusok is kialakultak: a központi közlekedőtérrel rendelkező hallos lakás, illetve az egyszemélyes háztartások igényeit kielégítő típus, az egyszobás, fürdőszobás és főzőfülkés lakás, a garzon. A CIRPAC munkássága megreformálta a bérház építészetet. A hagyományos bérház fogalma eltűnt, ugyanis megszűnt a lakások elhelyezés és kivitelezés alapján történő hierarchiája egy adott házon belül. Az új alaprajzi elrendezésből adódóan azonos minőségű lakások épültek, különbség csak az alapterületben volt. (Ferkai A. 1991, 2001; Pamer N. 2001)

A Lágymányos végleges, keretes beépítést előíró rendezési terve 1929-re készült el, ezután indult meg a terület beépítése. A Bocskai út, Bertalan Lajos utca, Móricz Zsigmond körtér, Lágymányosi út modern stílusú bérházai az 1930-as években készültek. Az építetők gyakran már nem befektetők voltak, hanem a majdani lakók, akik társasház-szövetkezeteket hoztak létre. A társasház, mint ingatlantulajdoni forma is ekkor alakult ki.

A korszak legnagyobb építészeti együttese Pesten, az Újlipótvárosban jött létre a huszas harmincas évek fordulóján. A terület belvároshoz közeli fekvése, jó közlekedési adottságai és többé-kevésbé kiépített infrastruktúrája miatt alkalmas volt egy, a közép- és felső középosztályos telep kiépítésére. A huszas évek elején még ipari üzemek, malmok és fatelep valamint egy ágybérő nyomortelep, a Suhajdatelep volt ott. A Közmunkatanács elrendelte a területen a bontást; új utakat nyitottak és a megindult építkezés révén 1935-re már sűrűn beépített területté vált. Ma Bauhausnak tekintjük ezt a területet de a korabeli modernnek elhatárolódtak tőle, mivel szerintük nem felelt meg az akkori élet valós követelményeinek. A Közmunkatanács meg akarta óvni a városképet az individualista építészet romboló hatásától, ezért megtervezte egy-egy tér vagy épülettömb homlokzatát, amelyet később az építetőnek kötelezően előírt. Tehát nem az egyes tervek bíralták el, hanem a tervezőnek kellett alkalmazkodnia a kész homlokzathoz. A magánépítések tiltakoztak és a „művészet szabadsága elleni merényletnek” minősítették. A terület legelegánsabb épülettömbje a Dunapark ház (XIII. Pozsonyi út

38-42.). Ebben a luxusbérbházban az átlagosnál nagyobb szobaszámú, 4 szoba hallos lakások is épültek, a felső szinteken széles teraszt, illetve tetőkertet alakítottak ki. A házak közös terei is az átlagos színvonal felett álltak, a lépcsőkhöz és liftekhez tágas előcsarnok vezetett, falait ruskicai márvány borította, berendezési tárgyait nemes anyagokból, egyedi terv alapján készítették. (Pamer N. 2001)

Ebben az időszakban a budai oldal fejlődése erőteljesebb volt, több területén alakult ki egységes modern stílusú beépítés: Attila út, Lövház utca környéke, Margit körút, Móricz Zsigmond körtér, Hollósy Simon utca, Pasarét egyes részei. A középítkezéseknél is az 1930-as években jelent meg a modern építészet hatása. Az Országos Társadalombiztosító Intézet 1933-ban hirdetett pályázatot korszerű kislakásos bérbháztelep létesítésére. A legjobb tervek alapján építették fel 1935-ben az OTI VIII. kerületi, Köztársaság téri bérbházcsoportját – itt alkalmazva először a legkorszerűbbnek tartott sávós beépítést. Rimanóczy Gyula tervei alapján készült el a Postás nyugdíjasotthon 1935-37-ben, ugyancsak ő tervezte a Mester utcai rendelőintézetet és a Pasaréti téri autóbusz-végállomást.. Különleges, egyedi építési feladatot jelentett a Margit-szigeti Palatinus strand épületeinek megtervezése, amely Janáky István nevéhez fűződik. A Kelenföldi Erőmű bővítése Bierbauer Virgil tervei alapján készült. Az OTI megbízása alapján Fischer József és Molnár Farkas 1936-ban tervezte a pestújhelyi kórház személyzeti épületét.

A Fiumei úti OTI Baleseti Kórház Gerlóczy Gedeon tervei szerint épült fel 1937-ben. A modern, lapos tetős épület azért is érdemel figyelmet, mert az egészségügyi épületeknek egy egészen új épülettípusát jelentette: ez volt az első szabadon álló kórházi magasház-tömb, a korábban szokásos pavilonos elrendezésű kórházépületek helyett. A tömb alaprajza középfolysós rendszerű, így a vizsgáló, műtő helyiségek és a betegszobák is megfelelő fényt kapnak, és a szobák előtt a betegek levegőzését szolgáló terasz kialakítására is lehetőség nyílt. A folyosókon minden emeleten társalgóhelyiségeket helyeztek el a betegek számára. A tervező célja ezekkel az alaprajzi változtatásokkal az volt, hogy az intézményt a pavilon-rendszerű kórházaknál gazdaságosabban lehessen üzemeltetni, és a betegek számára kellemesebb körülményeket biztosítson.

Az 1930-as években divatossá váló modern építészet mellett ekkor is jelen volt a konzervatívabb stílus. A Madách téren építendő házak egységes hatása érdekében 1936-ban Wälder Gyulát bízták meg a tömb homlokzatainak megtervezésével. A tervező a homlokzat kialakításánál a 30-as években már szokatlan módon neobarokk és art deco elemeket használt. A középítkezéseket jellemző konzervatív tendencia érzékelhető volt a Belváros rendezésére kiírt Budapest Fórum pályázaton 1936-ban, majd az új Városháza épületének megtervezésére 1939-ben hirdetett tervpályázaton is. (Ferkai A. 1991, 2001)

A hazai CIRPAC csoport 1932-től rendezett kiállításain már nem csak építészeti, hanem szociológiai problémákat is felvetettek. Ahhoz, hogy a közönséget meggyőzzék, konkrét adatokkal kellett dokumentálniuk a hazai építészet visszasságait. Ez bizonyos konfrontációt jelentett ugyanis, olyan tények váltak nyilvánossá, amelyekről a nagyközönség nem tudott, vagy nem akart tudni. Mindenesetre nyilvánvalóvá vált, hogy az új irányzat képviselői nem csak új építési gondolatokat, hanem az egész társadalmat érintő szociális törekvéseket is szolgálnak. A harmadik kiállítás hangneme már annyira provokatív volt, hogy a rendőrség elko-bozta a kiállítás anyagának egy részét.

A CIRPAC-ot baloldalinak könyvelték el, habár nem minden tagja vallott ilyen nézete-
teket. A baloldali bélyeg valószínűleg annak volt köszönhető, hogy bírálták a fennálló társa-
dalmi rendet és azt a nézetet képviselték, hogy a lakás jogos állampolgári igény, nem pedig
karitatív kérdés. A CIRPAC csoport távlati terveinek megfelelő gazdasági együttműködés az
állammal az akkori politikai és gazdasági viszonyok között nem volt lehetséges. A német pél-

dához hasonló nagy volumenű szociális lakásépítés csak demokratikus és nagyobb gazdasági erejű államban valósulhatott meg. Ott az építészet nem kiszolgálója volt a rendszernek, hanem a szociálpolitikának a kiegészítője. A hazai nagyközönségben csak azok a gondolatok keltettek visszhangot, amelyekhez egyéni érdeke fűződött. Ebből adódott az, amit fentebb is láttuk, hogy a magyarországi Bauhaus elsődlegesen a magán megrendeléseknél, a családi házas építkezésekben bontakozhatott ki. A távlati tervekre vonatkozó szociális intézkedéseket is igénylő megoldásokat utópisztikusnak találták, és nem voltak olyan erős társadalmi csoportosulások, amelyek ezt felkarolták volna. (Pamer N. 2001)

Felhasznált irodalom:

Magdalena Droste: Bauhaus – Köln 2003, Taschen

Pamer Nóra: Magyar építészet a két világháború között – 2001 Terc

Ferkai András: Pest építésze a két világháború között - Budapest 2001, MÉÉM Kht.

Ferkai András: Buda építésze a két világháború között - Budapest 1995, MTA

Mezei Ottó: A Bauhaus magyar vonatkozásai – Budapest 1981, Népművelődési Int.